

СОВЕТСКО СОЮЗИН ГЕРОЙ МАНДЖИЕВ ЛИДЖИ ИСМАЛИЕВИЧ

Ганцхн өдрин йовдлмуд

★ ★ ★
 МАНДЖИН ЛИДЖИ,
 Советск Союзин Герой

Пангонд ачсн зер-зевэн болн суман шулуун гидгэр буулгаж авх кертгэ. Тер тблд збвэр ик күчн кертгэд, юнгад гихлэ, товмудиг боли наадк чигн зер-зевэн бнр эрг деер гаргына гидг збвэр ик тбр. Дакад нег ик керт билэ: шулуун гидгэр оком малтаж, товмудан бүртүд дэрх керт.

Голин эргэс гарн, йовгын цертг кертгэ батр. Тер учрар, бидн йовгын цертгэс бмн 30-40 метрт тэвх болд. товмудан чирэд, нег-негнн 200-

300 метр хоорандь тавадн. Минн товм тал дундк болдж зогсов.

Омнэн 20-30 метрт арвго ташу, урднн хагысн, ода хамхулар дүүрсн газр билэ. Цуг белдврннн кбдлмш дуусчкад, немшир дэврхиг күлэвдн. Удсн уга, самолетс ирэд, мана деегур эргэд, эклэд пулеметгэр хав. Уснас гарад, газр тааглад авчкн манд, терннам тбр болдж чигн медгдсн уга. Нарн обдэн гарад, газр халуу. Уднн хоби мана түрүн зерглэг хагыад, немшинн танкс гарад ирв. Түрүн танкинн минн расчег хагыад хамхлв. Бас негннн минн хаджудк товхн шатэв. Дакад танкс үзгэл уга бэйв. Тер танкснн харул келж, манахс алд-ямаран кевэр батрсннн медхэр йовснн.

Орал час болсн дунгэ цагт, цуг мана эзлсн газрур, деерэн десант авсн танкс гарлгэд ирчхэв. Ик му йовдл болд бэйв. Тинн му йовдлэс дилгэрт гархнн кертг—ганцхи күн үлдтэн халдх кертгэ болв. Танкс улм ббрдэд, дуунднн газр чичрэд йовн. Бидн хэрү тбрүн бгч бэйхшвдн. Кн хадж сум уршгон тблдэ, 200-250 метрт ббрдүлчкэд хахар, күлэлдвдн. Танкс цуггар минн расчег халэггэд аашчхана. Теднэс гурвнн тасрад гарад, гурвн үзгэс дэврхлэн, белн бэйсн бидн гурвлагынн хамх цоквдн. Маниг томр асрмүдлэ ноолда бэйг, хортна десант хоорндм бидн орад, күрч ирдж. Укл ббрдсн болд бэйв.

—Кбвуд! Дннн иргл эврэн ноолдх болвдн! Укхлэ нерэн гаргэд укхмн!—гивв. Тингдк келэд, саллт уга инг-винтовкан, шуусн гармар атхад, укс босад, хэйкрв:—Торскнннн

чирдж йовсн катернн моторг сумн тусад, механикиг шавтав. Катер эклэд шатад, улан гал болд, урсклар пантонд талкнсь. Тер уга аймшгтэ бэйсн бидн, ода мел эврэннн минд хагырх болвдн. Аймшг улм бсэд ирв. Ююни болвчн аргэ кех кертгэ болв.

Эн улдсн нег нислэ цагт, эргэ ююндв гилддж бэйгэ, командир генткн—Кен маннн харсдж чадх?—гидж сурв. Спери сүк, деес авад, шатгэ бэйсн катер куртн усчад, аргэмджлэ аал ббднн бужирн болд трессинг чавчад, катернн чирэд, пантонас уухнар урсхулхмн. Дакад болхлэ, чавчгдсн пантонас ирсн трессинг үзүрнн аргэмжлэ залгбат, чирэд, хортн бэйсн эрг тал усчидж гарад, пантониг бий талан тач авх кертгэ,—гидж командир келв.

—Нэ кен күцэнэ?

—Бн күцэнэ—гивв. Сумн гидг, деерэс орджох хур кертэ, асхрад бэйв. Командирнн збвшг авчкд, катер тал усчув. Катер улм икэр шатад, галин заль уухнд халууд бэйв. Спери сүкэр муудан ордж болд трессинг, утцн-утцарнн чавчад катернн урсклар урсчкэд, аргэмжлэ залгсн трессинг үзүрнн амндан зуугвэд, эрг тал усчув. Тер тоот кбдлмшиг цань уга гидг хурлар, цуцрсн медл уга кевв. Дэрк, дэрк! Минн күцэсн кертгэс үзүрүдннн амн-джиргэт менд үлдх,—гиггэд санад оркхлэ, чидл немэд одна.

Эрг деер ирч, эсигс кбтэрнн хучлал, сэн гидгэр тавсуугвэд, кблэн тулдж батлад, эврэхстэн докыя бгүв. Манахс тер трессар татад, паром гаргыгэд аал, эрг тал ббрдэд ирхнн

И. А. Т. А. П.—танкн сбр-т бгч ноолдг товнн болк бн цертгэд йовлав. Мана полк, 1943 джиднн август сард, Арсэг цбн хонгин дотр дэйдэд уга кечкхэр йовсн хортнн чидлинн салвлад, хэрү кббдж йовх саамд, йовгд цертгэ хамдан дээни заль керт. Зармдэн йовгчуднн бмн-гарад одхнн.

Зун чилэд, намр ббрддж бвх цагт усн ббрхн газрт бэйв. Түрүн кббдлж, зузан кинилг уга, даарууд бэйв. Тер темдгтэ, август сарнн 26 сб, ббддж йовсн хортнн кбблдэд тави уга, йовгын цертгэ хамдан, Днепр гол гаталт,—гидж манд шгбас закар бглэ.

Харчгэу сб, будта. Товмудан машинд чирүлсн, эврэн, хортнн гегврлэ болн теднэ минлэ харггэд одзговдннн гнэггэд, саллад. йовггар Днепротетровск халэггэд йоввдн. Манаг нег бичкн селэнэ захд ирхлэ, түрүн харул: хортн, эн селэг шир хаяд, гарч очгидж зынглв. Амтн болхлэ үзгүзгэн булгэд тарчхадж, улдсн нег цбн аргэ уга улсннн күчн-чблэн болгэр орчхадж. Командовань, ямаран ббэдл-тэгэ болн алдгэтургол галснн сэн болх гнэггэд, деерэс заавр авх хоорнд биднамрлгэ авчхавн.

—Кбвуд! Герткэн гундашгон тблдэ, гарггэд тэмкэн татл!—гидж бичкн командир мудас негнн келхлэ, тэмк татл тоотнн, плаш-палаткарнн дэсгэган буржлэд, газр деер утдан суналд, бахан ханггэадж тэмкнн уга кинлчхэв.

Удсн уга батареин командир күрч ирв.

—Цуггар гол гатлшговдн. З тов үүнд улдхмн, гурвнн түрүн йовх йовгчудла одхмн,—гидж келв.—Взводнн командирмүд! Неджэггэд тов йовгчудла йовулхар белдтн!

Йовх товмудт минн расчег бас харггэв. Товмудан болн сумдан гол тал ббрдүлэд, цуг батареяри тедннн пантонд ачвдн. Тер тоот кбдлмш йир хурлар, цертгэлчнр цуцртан угаггар, нбр-хол уга, шундж күцэсн. Манла хамдан пантонд минн ачсн сапермүд, нег бичкн баг йовгын цертгнн болн командовань бас сууцхав.

Кбндрэд гарад, голин тал дээр күрхлэ, брцэдггэд бэйв. Немшир маниг үзч, эклэд пулеметгэр хав, хойр «Юнкерс» обдэн нисдж, мана деермбэн бомб хаяд, бас пулеметгэр хацхав. Тернэс аймшгтэ юмн уга болв. Юнгэд гихлэ, бултг газр уга болчкэд, дакад манла пантонд ачсн снаряд йовсн, түүнд сумн тускла, хуурад бэйхмн болджанавдн. Түрүн ирсн самолетс авч йовсн бомбсан мана деер хайдж-хайдж гархлэн, теднэ ормд дэкад ардасн нислэ, оягдан самолетс ирчхэв. Тегэд бидн мел гал дотр, цаадк эргэснн пулемет хагыад, деерэс самолет бомб хаяд йовсн бийнн уралан зүткэд йовнавдн. Немшир болхла улм галзуурлад бэйхэнэ.

Эрг күртл 150-200 метр үлдсн дунгэ цагт, пантон

тблдэ, уралан, у—ра!...Ковуд намаг дахад босадв. Гүн йовадж халлад, цуггар немширлэ гар ббрдлж йовнавдн. —Цок, цок! Кишвосн, цок!—гилдэд хэйкрлэд, манахс дэврлэд.

Нег немшиг хагыад унггэчкэд, бас нег бичкн ямта хортнн кббдлхлэм, хамхулар бултэд уга болдж одв. Терүндэн тбруц урннж очв. Тинн цагтнн күн ганцхи, сандж йовсн ухаггарн ббэдг ббэдж. Айхчн дури күрхн, дэврлэд ордж, тер хортнн уга кех, нань юмн уга.

—Кбвуд, уралан!—гиггэд хэйкрлггэнлэ, «Ура—а!»—гиггэд аггар дүүрэд, мана йовгын цертг орад күрэд ирв. Немшир аймэд, шэрлджн-хамхул заагур бултлэд, хэрү гарад гүүцхэв. Би гүн йовадж, нег немшиг хагыад унггэчкэд, неггэ хагыад шавтавн. Шавта бийнн, тер мблкэд, шач бэйсн танк ташрлв. Терүг кбблдэд гүүдж йовад, нүдм эрэлдлжлэд, толгымн эргэд унув. Ббэдлнн, тер танк ташрлэд бас хортн бэйсн, намаг хагыад шавтасн гидж санув.

Келу цагт кевтсэн медхшв, болв улан кевтсн угав. Бийм эрүл-дорул, яггэд газрт кевтхмн медгдхш. Хэйлхнн, игэрэн-тигэрэн гүүлдэд манахс халда бэйв. Укс босад, «би бас» гидж санад бндэхэр седсн, утхар кертсн мет, цуг махмударм кирд гнэггэд бвдэд, болшго, болад унув.

Сертгэд, дннн дуудхлам, нег йовгын цертг гүүдч ирв.

—Сержант, юн бовч?

—Босдж болхш, бэрэд хэйлхнн, бийм эрүл-дорул, нбкд болчч?—гидж би сурув. Эн укс бкчкэд, сержант, толгынн шавта,—гидж келэд, кинлгнн шуулад, толггэгымн ораггэд, боов. Босггар, хойр суудм орад бггэд, газр тавглулхлэ, нег кбл, нег гар хойрм амнн тасрад, нег хаджум бүклдэн ам-шир уга болдж оч. Болшго болхла нбкдм шинель деер кевтүлчкэд чирэд гарв.

Зууран толгымн бвдэд, чиррам шу гүүдч хавдрлв. Чирлэд йовдж, командн пунктд күрэд ирвдн. Батареин командир гарч ирэд, намаг теврдж умсэд, келв:

—Ик гидг баатр йовдл эндр чн кевч, зуг чн манла хамдан цааран йовшго болджанач. Нэ, учр уга. Шулуун эдгдж, шулуун гидгэр маниг күцдч ир!—гиггэд, бас нег теврэд умсчкэд, батареин командир старшинаг дуудж авад, ямаран болвчн арггар медсан-батд күртн гидж закар бгв.

—Байрта харггэн!—гиггэд командир гар авч мендлэд, командн пунктур орв.

Зууран ухагган бсчкджв. Ббэдлнн ухаи орад, гарад бэйсн ббэдлгэв.

Намаг полевоу госпиталд полковой комиссар бийнн авч ирсн ббэдж.

Хая, хая босад, «Ура—а!»—гиггэд хэйкрлэд, кбвудэн дуудад ббэдж.

Тер тоотнн, хойр, гурв хонад, серг орхла, эмч нанд келв.